

Турчин Ярина
д. політ. н., проф., директор ІГСН
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

Після закінчення холодної війни наприкінці ХХ ст. відбулася зміна пріоритетів зовнішньої політики США. Проблема забезпечення національної безпеки держави ракетно-ядерними засобами поступилося пріоритетністю питання гарантованого безперешкодного доступу до тих світових ресурсів, які є стратегічно важливими для належного та сталого функціонування американської економіки. Насамперед, йдеться про запаси нафти і газу як стабілізаторів енергетичної політики Сполучених Штатів Америки. Пріоритетні цілі зовнішньої енергетичної політики США зафіксовано в національній енергетичній стратегії. Це, зокрема, забезпечення потреб держави в енергетичних ресурсах, збереження американської економіки як найбільш потужної у світі, зменшення залежності США та їхніх союзників/партнерів від потенційно ненадійних постачальників енергоресурсів та виконання зобов'язань із охорони навколишнього середовища [2]. У документі також зазначено й про вдосконалення глобальної системи енергетичної безпеки, розвиток світових енергетичних ринків і розв'язання екологічних проблем світової енергетики. Вироблення та реалізація національної енергетичної політики забезпечуються безпосередньо президентом держави та шістьма спеціалізованими федеральними відомствами, якот: Міністерством енергетики, Міністерством сільського господарства, Міністерством торгівлі, Державним департаментом, Міністерством внутрішніх справ, Агентством з охорони навколишнього середовища [3].

Енергетична політика є важливою складовою зовнішньої політики США, що зумовлено щонайменше двома причинами. По-перше, Сполучені Штати Америки є одним із найбільших світових споживачів енергетичних ресурсів, по-друге, після розпаду Радянського Союзу, і найбільшим у світі їх виробником [2].

Так, США володіють значними запасами енергетичної сировини, а саме: 2,9% світових запасів нафти, 3,3% газу, 23% вугілля. Однак для забезпечення сталості розвитку американської економіки та задоволення споживчих потреб населення енергетичний потенціал держави є недостатнім. Тому США змушені імпортувати окремі енергетичні ресурси (наприклад, нафту), натомість експортують вугілля, енергетичне обладнання та послуги [2]. Тут варто зазначити, що багато енергетичних американських компаній є транснаціональними корпораціями («Exxon Mobil», «Chevron», «Occidental», «Schlumberger», «Chevron» та ін.), які мають доступ до найбільших нафтових покладів світу. Існує взаємозв'язок між внутрішньою енергетичною політикою та зовнішньополітичними цілями США. Позаяк потужні енергетичні компанії намагаються зберегти лідерські позиції на світовому енергетичному ринку, то є впливовими суб'єктами зовнішньої політики США. З іншого боку, американські дипломатичні місії нерідко використовують авторитет транснаціональних енергетичних компаній для утвердження національних інтересів у стратегічно важливих для розвитку країни регіонах політичної карти світу.

Питання енергетичної політики США варто розглянути в контексті енергетичної безпеки держави загалом, яка є пріоритетом американської зовнішньої політики. Національна безпека, енергетичні потреби, зовнішньополітичні цілі США та глобальна стабільність пов'язані з таким явищем, як американська енергетична дипломатія. Вперше енергетичну дипломатію було визнано як окрему мету державної політики в Законі про енергетичну незалежність і безпеку США 2007 року [1, с.4]. У розділі Закону під назвою «Енергетична дипломатія та безпека в рамках Державного департаменту» фактично визначено пріоритетні цілі США у сфері енергетичної дипломатії, як-от: створення посади Координатора Державного департаменту з енергетичних питань; делегування енергетичних експертів до особового складу ключових дипломатичних представництв держави; створення можливостей для скерування працівників Міністерства енергетики США до дипломатичних структур як консультантів з питань енергетики. Закон також містить положення щодо обов'язковості щорічного

подання американським президентом до Конгресу Комплексного звіту про енергетичну безпеку США із чітко визначеними пріоритетами зовнішньої політики, необхідними для запобігання «політичному маніпулюванню» енергетичними ресурсами. Власне, з моменту прийняття Закону про енергетичну незалежність та безпеку США в Державному департаменті запровадили низку нових посад, пов'язаних із галуззю міжнародної енергетики, а саме: координатор з міжнародних енергетичних питань, помічник секретаря з питань економіки, енергетики та бізнесу, спеціальний радник секретаря з питань альтернативних видів енергії, координатор з питань енергетики в Євразії та інші.

У 2011 році було створено Бюро енергетичних ресурсів, яке здійснює контроль за зовнішньою політикою у сфері перетину енергетичної та національної безпеки, а також просування інтересів США в забезпеченні прозорих і доступних енергетичних систем в усіх країнах світу, співпрацю з міжнародними організаціями та проведення аналізу найважливіших питань зовнішньої політики в енергетичній сфері [1, с.6]. Бюро налічує 85 співробітників, річний бюджет установи складає понад 4 млн. доларів США, а до його структури входять чотири директори: із провадження та координації; з управління та доступу в енергетиці; з енергетичної дипломатії та перетворення енергії. Варто зауважити, що Бюро уособлює обличчя американської енергетичної дипломатії та працює над вирішеннями тих питань, які є актуальними для Адміністрації президента та Державного департаменту США.

Іншою важливою складовою діяльності американської енергетичної дипломатії є участь США в міжнародних організаціях регіонального та глобального рівнів. Слід зауважити, що міжнародні організації сьогодні слугують засобом налагодження діалогу, створення ринкових стандартів та безпекових систем в енергетичній галузі, є джерелом розвитку глобальної енергетики. Глобальне представництво США здійснюється в рамках Міжнародного енергетичного товариства (МЕА), Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA), Міжнародного

агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), НАТО, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва і розвитку тощо. Енергетична політика США на регіональному рівні реалізується через співучасть у таких міжнародних організаціях, як Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА) та Організація американських держав (ОАД).

Своєрідну роль для провадження американської моделі енергетичної дипломатії відіграють аналітичні центри, які моделюють можливі шляхи досягнення національних інтересів із урахуванням міжнародних реалій та ресурсних можливостей держави. Зокрема, це Управління з енергетичної інформації при Міністерстві енергетики США, а також Дослідницька служба Конгресу, Федеральний науково-дослідний відділ Бібліотеки Конгресу, науково-дослідницька корпорація RAND, Центр Колумбійського університету з питань глобальної енергетичної політики тощо.

Одним із ключових завдань американської енергетичної дипломатії є розвиток відносин з тими державами, які акумулюють на своїй території значні енергоресурси, головню з країнами Перської затоки та Латинської Америки. Важливою є співпраця з державами азійського регіону. На двосторонньому рівні США нарощує співпрацю з Японією, Китаєм, Південною Кореєю та Індонезією. Щодо нафтодобувних країн Північної Африки, Близького та Середнього Сходу, то в цьому регіоні США проводять диференційовану політику, де основними американськими партнерами є Саудівська Аравія, Кувейт та ОАЕ [2].

США активно розвиває співпрацю з Європейським Союзом, насамперед у виробленні та впровадженні сучасних технологій в енергетичній сфері (альтернативні джерела енергетики, виробництво електромобілів), наданні енергетичної допомоги третім державам, головню африканським. Щодо країн пострадянського простору, то особлива увага тут надається розвитку співпраці в галузі енергетики в контексті підтримки ринкових перетворень, що посилює позиції американських енергетичних компаній в цьому регіоні.

Партнерство в енергетичному секторі економіки є пріоритетом і для українсько-американських відносин. Україна планує

активізувати співпрацю зі США з питань ядерного палива (зокрема, збільшення обсягів постачання ядерного палива американській компанії Westinghouse), реформування енергетичної галузі за підтримки США (у тому числі виконання всіх зобов'язань щодо трансформації енергетичного сектора в рамках Третього енергетичного пакета) та підвищення енергоефективності. Варто зауважити, що Україна лише починає розуміти власний потенціал та місце у світовій енергетичній політиці. Відтак актуальності набуває питання створення та реалізації національної системи енергетичної дипломатії та підготовки відповідних кадрів, де, власне, може бути імплементовано досвід США.

Література

1. Енергетична дипломатія: світові приклади для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dixigroup.org/storage/files/2016-09-15/web_energy_diplomacy_dixi_2016_ua_1.pdf
 2. Уранхаев Н.Т. Особенности формирования и реализации американской энергетической дипломатии / Н.Т. Уранхаев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://articlekz.com/article/8289>
- Шевченко Н.А. Национальная энергетическая стратегия США: приоритетные направления развития / Н.А. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/natsionalnaya-energeticheskaya-strategiya-ssha-prioritetnyie-napravleniya-razvitiya>